

Babysalmesang – en aktivitet i kirken eller en kirkelig aktivitet?

Organist, cand. musicae Christine Toft Kristensen

Sognepræst, cand. theol. Mette Christoffersen Gautier

Efter i flere år at have arbejdet med babysalmesang ønskede vi at nytænke aktiviteten ud fra refleksioner over den bestående praksis. For os at se har aktiviteten gennemløbet en udvikling, som har resulteret i to overordnede modeller: en, der ønsker at gøre børn og forældre fortrolige med kirken og en anden, der ønsker styrke aktivitetens religiøse indhold. Vi mener, at det er disse forskellige bevæggrunde for at tilbyde babysalmesang, som har givet aktiviteten to overordnede forskellige udtryk. Noget karikeret kan man sige, at den ene model foregår i sognegården eller kirken, primært med verdslige børnesange/sanglege og med en musikpædagog som den ansvarlige. Den anden model foregår i kirkerummet med blandt andet bønner, salmer og lystænding, forestået af en eller flere af kirkens medarbejdere. Begge aktiviteter betegnes og annonceres som babysalmesang. Vi har valgt at kalde vores koncept for *Babysalmesang med mere* for at understrege, at overvejelserne omkring og opbygningen af forløbet tager udgangspunkt i bestående praksis, men har resulteret i en justeret og decideret nytænkt udgave af aktiviteten.

Babysalmesang som dåbsoplæring

I dåbsritualets vejledende faddertale lyder det, at forældre og faddere skal lade barnet oplære ”i den kristne tro”. Ofte udfoldes det, hvordan det kan foregå: ved at læse bibelhistorier for barnet, synge salmer sammen med det, bede fadervor med det, tage det med i kirke og lignende. Vi ser det som en naturlig følge af faddertalten, at kirken påtager sig et medansvar for dåbsoplæringen. Derfor har det været konstituerende for vores nytænkning af babysalmesangsaktiviteten, at den skal være en hjælp til oplæring af barnet i den kristne tro og indøvelse i kirkens (tros)praksis. En ny anordning om dåb i folkekirken fra 2008, som blev fulgt op af den praksisorienterede *Dåbsmanualen* samme år, slog fast, at folkekirken er lige så forpligtet på at skabe rammer for dåbsoplæring som på at døbe:

”Det nye regelsæt udtrykker nu en bred enighed om, at det påhviler præsten at døbe, men ligeså fuldt om, at det påhviler sognemenigheden, at den har nogle gode tilbud, der kan støtte forældrene i dåbsoplæringen” (Demant, Thyssen og Iversen 2005, 33).

Manualen nævner flere tilbud om dåbsoplæring med børnene i centrum, som kirken med fordel kan forestå. Babysalmesang er et af de oplagte bud, for ”dels at gøre de små fortrolige med kirkerummet og lyden af salmesang og dels at gøre deres mødre/fædre fortrolige med samme” (Demant, Thyssen og Iversen 2005, side 33). Vores overbevisning er, at et sådant samvær inden for kirkens ramme mellem forældre og børn kan mere end blot skabe fortrolighed; det kan bidrage mere grundlæggende til den dåbsoplæring af såvel voksne som børn, der påhviler kirken.

En kirkelig aktivitet eller en aktivitet i kirken?

Vi har i vores arbejde valgt at skelne mellem, hvornår noget er en kirkelig aktivitet, og hvornår noget er en aktivitet i kirken. Det er ikke en kvalitativ skelnen, men et forsøg på at udsondre den handling, der konstitueres af kirkerummet som samlende og så den, der kunne foregå et andet sted, men som i et givent tilfælde foregår i – og muligvis påvirkes af – et kirkerum. En gudstjeneste og en kirkelig handling er eksempler på en kirkelig aktivitet, mens mange vil opfatte eksempelvis koncerter, teateropsætninger og lignende i kirkerummet som en aktivitet i kirken.

Den skelnen, vi her opstiller, er naturligvis polemisk. Men er det mere end et ordspil og en overskrift, som fremkalder opmærksomhed? Og kan man overhovedet trække en skarp grænse mellem de aktiviteter, der er kirkelige, og dem, der ikke er, men blot finder sted i kirkens rum? Man kunne spørge, om det ikke netop er en pointe, at kirkerummene åbnes for så mange som muligt og bliver brugt som en fysisk ramme om aktiviteter, der allerede eksisterer i det lokalsamfund, kirken er en del af.

Der kan være mange gode grunde til, at en aktivitet skal foregå i kirkens rum. Vores ærinde er imidlertid at pege på kirkens mulighed for at kvalificere et allerede eksisterende møde mellem kirke og folk. Babysalmesang er en oplagt mulighed for at give den voksne deltager et helle i dagligdagen, hvor folkekirken som kristendomsbærer tilbyder dens sprog og praksis som livstolkning.

Babysalmesang med mere fra forskellige vinkler

Som ritual

Med barnets fødsel har den voksne skiftet status og fået en ny måde at referere til sig selv på: som forælder. Ritualteoretikere påpeger, hvordan gennemgribende ændringer i menneskers livssituation

får dem til at opsøge ritualer eller til at udføre rituelle handlinger, blandt andet fordi det opfattes som stabilitetsbærende og tryksgivende, at nogen har gjort det før én selv.

Ritualer kan være med til at give en ny og særlig livssituation en meningsfuld retning. De kan hjælpe os med at orientere os på ny og understøtte den forandrede selvreference i en situation, hvor en gennemgribende ændring har sat kendte handlemønstre ud af spil. Her kan man således støtte sig til eller give sig hen til ritualets faste form, der kan møde mennesket med stabilitet, når livet synes ustabil. For at virke på den måde kræver det imidlertid, at ritualet har netop det, som ritualteoretikere kalder 'en stærk causa' (Modeus 2010, 48f) – altså at den rammefortælling eller tilværelsestolkning, ritualet bygger på, står tydeligt frem i tekster, symboler og handlinger.

Hvis ritualet skal være virkningsfuldt, må det ikke alene bekræfte deltagerne i deres interne fællesskab (at de er forældre og mødes om en hyggelig aktivitet med barnet) – ritualet virker kun fornyende, livgivende og forsikrende, hvis det også lader deltagerne blive del af en fortælling, der er større end dem selv.

Med *Babysalmesang med mere* har vi erfaret, at en ritualiseret form gav aktiviteten en meningsfuld struktur, der var genkendelig fra gang til gang samtidig med, at det var naturligt at lade strukturen inspirere af højmessens liturgi og menighedens ageren i kirkerummet. Aktivitetens tidslige struktur (liturgien) lader gruppen af personer foretage en fælles bevægelse under eller mellem dens forskellige led. Liturgien er således også i sig selv et 'rum', idet den på en anden måde end det fysiske rum skaber en ramme omkring aktiviteten som helhed og deltagerne som gruppe. Dette rum skabes af tiden som en afgrænset periode, et 'tidsrum': "liturgien [er] et 'rum', der skaber faste rammer og plads for enhver, så den enkelte kan 'være i fred' og samtidig deltage i den fælles handling. Gudstjenestens form i liturgien danner forudsætningen for, at gudstjenestens rum kan være et fælles rum og ikke et individuelt, privat rum" (Brinth, Christiansen, Christiansen og Christiansen 2005, 23).

Som liturgi

Således er vi af den opfattelse, at mennesket har brug for ritualernes åbning af det, vi normalt ikke kan erfare på anden måde. Og selv om det kun er den ene halvdel af deltagerne til babysalmesang, der agerer aktivt i liturgien – de voksne – er der i tiden en voksende anerkendelse af, at også børn kan have udbytte af at indgå i en liturgisk praksis.

Ph.d. i teologi Sanne Busk Thøisen taler for børns ret til liturgi (Thøisen 2016) og fremhæver – i tråd med de tanker, der ligger bag *Babysalmesang med mere* – at liturgisk adfærd må basere sig på erfaring; altså være noget, man tilegner sig og bliver fortrolig med gennem praksis. Thøisen peger på, at børn i kirkelige undervisningsforløb ”ikke indøves i liturgiske eller rituelle måder at forholde sig på” (Thøisen 2016), og at kirkerummet oftest anvendes som ethvert andet rum. En rituel kommunikationsform – som en folkekirkelig liturgi må anses for at være – kan således ses som netop forudsætningen for det møde mellem Gud og mennesker, som en gudstjeneste basalt set udgør.

Som kasualie

I vores refleksion over babysalmesang i praksis fandt vi et inspirerende perspektiv i begrebet kasualie, der dækker det felt, som i kirkelig terminologi kaldes ’kirkelige handlinger’. Hvor begrebet gudstjeneste ofte fremkalder billedet af en handlende præst, ligger kasualiets fokus på deltagerne og ikke mindst på den fælles anledning til at være samlet. Det ligger i begrebet kasualie – af det latinske casus (fald, tilfælde, lejlighed) – at det er en markering af en særlig hændelse i menneskelivet: ”biografiske begivenheder i de(n) enkeltes liv” (Bidstrup 2012, 8). En af grundene til, at deltagerne i babysalmesang dukker op, er, at de nu – for første gang eller igen – har været ude for noget i deres liv, som gør det muligt at identificere sig med et fællesskab i en aktivitet, der involverer en baby. Den særlige biografiske begivenhed, der er hændt dem, er, at de har fået et barn.

At forstå babysalmesang som et kasualie giver kirken en enestående mulighed for at tale ind i særlige livsovergange. Ikke fordi højmessen ikke gør det, men fordi en gruppe mennesker opsøger kirken for at deltage i en aktivitet, som de kunne finde i en lignende (men ikke tilsvarende) udgave uden for kirkens rum. Når forældrene ved den store livsbegivenhed – som det at få et barn er – har brug for at re-orientere sig selv og deres ståsted i forhold til en sammenhæng, der omfatter andet og mere end sig selv, (gen)etablerer de et forhold til den folkekirke, som flertallet af dem er medlem af.

Kasualierne gør brug af de samme elementer som søndagsgudstjenesten – teksterne, bønnerne, salmerne og ritualerne – og præsenterer dermed en orienteringsmulighed for deltagerne med en tydelig afsender. Det er den kristne tradition og det kristne trosstof, man med børnene synges ind i, bevæger sig til, udtrykker med tegn og dans samt lytter til i tekster og bønner.

Som menighed

Med vores forståelse af babysalmesang som et kasualie – som en række korte, gentagne lejlighedsgudstjenester – følger naturligt en overvejelse om, hvorvidt deltagerne i den aktivitet kan betegnes som en (kasual)menighed (Bidstrup 2012, 95ff). Det kan synes unødvendigt at give deltagere en betegnelse, men ved at undersøge begrebet menighed i relation til denne gruppe, dukker der nogle interessante perspektiver op – både på selve aktiviteten, på gruppen af deltagere og på kirkens selvforståelse.

Hvornår kan en gruppe mennesker imidlertid siges at udgøre en menighed? En bred definition gives i en gudstjenestehåndbog med denne formulering:

”alene ved sin tilstedeværelse i [kirke]rummet tilkendegiver [man] et tilhørsforhold til det, der foregår i rummet. Man udsætter sig for klangen og bidrager til den – man danner menighed” (Brinth, Christiansen, Christiansen og Christiansen 2005, 17).

Babysalmesangsdeltagerne kan siges at være en menighed bestående af dem, der i kraft af deres livssituation er målgruppen for kirkens tilbud om babysalmesang.

I indledningen til *En gudstjeneste – mange perspektiver* skriver Kirstine Helboe Johansen og Jette Bendixen Rønkilde: ”med tekstlæsninger, prædiken og salmesang bliver de forsamlede individer til kristen menighed og et levende vidnesbyrd om, at det kristne univers fortsat er et levende og gyldigt trosfællesskab” (Johansen og Rønkilde 2013, 10). Dr. theol. Anna Marie Aagaard har en lignende passus i bogen *Ånd har krop*, hvor hun skriver, at menigheden konstitueres af deres bøn – både som tak og som anrøbelse. Når vi i fællesskab henvender os i bøn til Gud, tilskrives ordene mening: gruppen bliver til menighed i den kontekst, hvor troen udtrykkes, og hvor bønnens ord kommer til at gælde for den enkelte i det pågældende øjeblik.

Aagaard anvender begrebet ’funktionsmenighed’ som udtryk for, at kirken manifesterer sig i forskellige socialformer (Aagaard 1991). Funktionsmenighederne bør ifølge hende ikke opfattes som ’aktivitetscentre’, men som kirkens legitime fremtrædelsesformer og komplementære udmøntninger af budskabet: det er ikke kun om søndagen, der prædikes omsorg, fællesskab og kærlighed – begreberne italesættes og praktiseres også i kirkens øvrige aktiviteter fra mandag til lørdag. Funktionsmenighedernes grupperinger kan imødekomme et behov og en søgen, som højmesse ikke nødvendigvis kan, og for nogle deltagere udgør gruppen derfor selve tilknytningen

til kirken. Vi forstår *Babysalmesang med mere* i lyset af denne menighedstænkning – som et udtryk for, at kirken dækker et behov og efterkommer et ønske om et særligt (menigheds)fællesskab.

Eksempel på en liturgi til babysalmesang

I skemaet er de salmer og læsninger, som udskiftes i takt med kirkeårets gang, markeret med *.

	Højmessens liturgi	<i>Babysalmesang med mere</i>-liturgi	Placering i kirkerummet
1	Bedeslag	Bedeslag (på fingerbækkener)	Siddende i kreds på gulv
2	Præludium	Salme med stimuli*	Siddende i kreds på gulv
3	Indgangsbøn	Bøn ledsaget af kalimba	Siddende i kreds på gulv
4	Indgangssalme	Salme med tegn*	Siddende i kreds på gulv
5	Hilsen	Navn og salme med klokkespil	Siddende i kreds på gulv
6	Indledningskollekt		
7	Læsning (GT)		
8	Salme	Salme med dansetrin	Stående omkring døbefont
9	Læsning (NT)	Læsning (Mark 10,13-16)	Stående omkring døbefont
10	Trosbekendelse	Trinitarisk salme med dansetrin	Stående omkring døbefont
11	Salme før prædiken	Salme med rekvisit*	Siddende i kreds på stole
12	Evangelielæsning og prædiken	Læsning eller lignende*	Siddende i kreds på stole
13	Kirkebøn	Salme med bønsmotiv og rekvisit	Siddende i kreds på stole
14	Salme	Salme med dansetrin*	Stående i kreds ved alter
15	Nadverbøn	Nadversalme med dans	Stående i kreds ved alter

16	Fadervor, indstiftelsesord, nadvermåltid og slutningskollekt	Fadervor med taktile tegn	Siddende i kreds på gulv
17	Velsignelse	Salme med velsignelsesmotiv og taktile tegn	Siddende i kreds på gulv
18	Udgangssalme	Aftensalme med spil på fingerbækkener foran hvert barn	Siddende i kreds på gulv
19	Udgangsøn	Bøn ledsaget af kalimba	Siddende i kreds på gulv
20	Postludium	Musik (CD)*	Siddende i kreds på gulv

Christine Toft Kristensen, Jagtvej 13, 7100 Vejle, organist@grenesogn.dk

Mette Christoffersen Gautier, Eskjærvej 5, 7870 Roslev, mega@km.dk

Litteraturliste

Aagaard, Anna Marie. 1991. *Identifikation af kirken*. Frederiksberg: Anis.

Bidstrup, Ulla Morre. 2012. *I anledning af... Kasualierne mellem liv og forkyndelse*. Frederiksberg: Aros

Brinth, Ole; Helle Christiansen; Henrik Christiansen og Marianne Christiansen. 2005. *Højmesseri i Den Danske Folkekirke. Liturgisk håndbog I*. Frederiksberg: Anis

Demant, Jørgen; Birgitte Thyssen og Hans Raun Iversen (red.). 2005. "Dåbsmanual. Opskrifter til arbejdet med dåb og dåbsoplæring i folkekirken". I *Folkekirken Dåbshilsen*. Løgumkloster: Teologisk Pædagogisk Center

Johansen, Kirstine Helboe og Jette Bendixen Rønkilde (red.). 2013. *En gudstjeneste – mange perspektiver*. Frederiksberg: Anis

Modeus, Martin. 2010. *Menneskelig gudstjeneste. Om gudstjenesten som relation og ritual*. Oversat af Anita Hansen Engdahl. Frederiksberg: Alfa

Thøisen, Sanne Busk. 2016. "Det sidste ord. Børns ret til liturgi". I *Dansk Kirketidende* 3